

Civilna družba, diamant civilne družbe in rezultati za Slovenijo

dr. Tatjana Rakar
dr. Tomaž Deželan
Senka Vrbica

Definicija civilne družbe po projektu Civicus

Prostor zunaj družine, države in trga, ki ga ustvarjajo posamezne in skupinske akcije, organizacije in institucije z namenom uveljavljanja skupnih interesov.

Johns Hopkins definicija civilnodružbenih organizacij

- So zasebne, kar pomeni, da so institucionalno ločene od države, njihovi ustanovitelji oz. lastniki so zasebne fizične in pravne osebe
- So neprofitne, kar pomeni, da je osnovni smisel njihovega obstoja delovanje v splošne družbeno koristne namene
- So organizacije, kar pomeni, da imajo izoblikovano osnovno organizacijsko strukturo in pravila
- So prostovoljne, kar pomeni, da članstvo v njih ni zakonsko obvezno, pritegnejo pa določen časovni in denarni vložek volonterjev

Indeks civilne družbe in njegove dimenzije

ICD temelji na kvantitativnih (diamant) in kvalitativnih indikatorjih (študije primera); meri 5 dimenzij.

Vir podatkov – anketna raziskava med NVO (94) in strokovnjaki izven sektorja CD (30, akademiki, predstavniki vlade, novinarji, donatorji ipd.); podatki iz mednarodnih baz in raziskav (WVS, BDP ipd.); študije primera – poglobljena analiza izbranih tematik – sekundarni podatki, intervjuji, analiza dokumentov

- Vključenost civilne družbe v civilne in politične iniciative (državljsko udejstvovanje): obseg, intenzivnost in raznolikost družbenega in političnega udejstvovanja (npr. aktivno članstvo v NVO, prostovoljno delo, članstvo v sindikatih, političnih org. ipd.)
- Raven organizacij – organizacijski razvoj CD: notranje upravljanje, infrastruktura, sektorska komunikacija, finančni in človeški viri ipd.)
- Prakticiranje vrednot – demokratično odločanje in upravljanje, delovno-pravna ureditev, kodeks ravnanja in obnašanja, okoljski standardi, zaznavanje vrednot v CD)
- Zaznava vpliva - vpliv CD na druga področja in sektorje: odzivnost, družbeni in politični vpliv, vpliv na javne politike, vedenje)
- Zunanje okolje (družbeni, politični in ekonomski kontekst za razvoj in delovanje CD)

Diamant CD

- Grafična predstavitev posameznih dimenzij, ki jih meri ICD
- Razlika med percepcijskim in podatkovnim diamantom – višje vrednosti podatkovni diamant, enaka vrednost prakticiranje vrednot
- Zunanje okolje – krog okoli diamanta, ne predstavlja stanja CD, temveč ključni element za razvoj in delovanje CD; večji kot je krog bolj je okolje spodbudno za razvoj CD
- Uporabnost diamanta – časovne in mednarodne primerjave; sam po sebi pa ni namenjen interpretaciji posameznih vrednosti
- Podlaga za poglobljeno razlago posameznih dimenzij diamanta - študije primera

Študije primera

- Raven organizacij – Obseg, struktura in vloga slovenskih civilnodružbenih organizacij
- Vpliv civilne družbe na druga področja/sektorje – Vpliv civilne družbe na mladinske politike
- Zunanje okolje – Odnos med civilnodružbenimi organizacijami in državo
- Vključenost CD v civilne in politične iniciative – Prostovoljstvo
- Prakticiranje vrednot – Ogljični odtis slovenskih nevladnih organizacij

• Raven organizacij – Obseg, struktura in vloga slovenskih civilnodružbenih organizacij

OSNOVNE UGOTOVITVE:

- v obdobju od leta 1996 do leta 2008 število organizacij povečalo za 2,3- krat;
- število organizacij narašča hitreje v regijah z močnimi urbanih središči kot v ruralnih regijah;
- delež društev se med vsemi civilno-družbenimi organizacijami sicer zmanjšuje, vendar društva predstavljajo še zmeraj 2/3 vseh civilno-družbenih organizacij;
- drugi tipi organizacij (zavodi, ustanove, verske org. ipd) , nastajajo bistveno intenzivneje v razvitih regijah, predvsem pa v urbanih središčih.
- počasno spreminjanje preteklega strukturnega vzorca slovenskega civilno-družbenega sektorja (prevlada NVO na področjih športa, rekreacije, umetnosti in kulture ter poklicnega/strokovnega združevanja, nad organizacijami, ki delujejo na področju socialnega varstva, predvsem pa nad organizacijami, ki delujejo na področjih izobraževanja in raziskovanja ter zdravstva.
- RAST ŠTEVILA NVO NE POMENI TUDI RAZVOJ SEKTORJA (delež skupnih prihodkov v BDP povečal le iz 1,92 % v letu 1996 na 1,99 % v letu 2008; delež zaposlenih v sektorju glede na vse zaposlene v državi ostal praktično nespremenjen – 0,7%)

• Zunanje okolje – Odnos med civilnodružbenimi organizacijami in državo

ZAKLJUČKI:

- odnos med organizacijami civilne družbe in državo v Sloveniji umestili v model »ločene avtonomnosti« za katerega je značilno:
 1. Nizka stopnja državnega financiranja in srednja stopnja avtonomije organizacij civilne družbe (povezano s strukturo CD sektorja – prevladujejo društva na področju športa in kulture - takšne NVO manj odvisne od države v smislu financiranja in nadzora, kljub temu pa gre le za srednjo stopnjo avtonomije teh org. - prilagajanje kriterijem razpisov, zaradi majhnega deleža drugih virov predvsem iz donacij)
 2. Nizka stopnja komunikacije in stikov med organizacijami civilne družbe in državo (le občasno sodelovanje, majhen/omejen vpliv na javne politike, nizka stopnja civilnega dialoga, bolj na papirju kot v praksi; ovira tudi fragmentiran in nepovezan CD sektor; odsotnost mehanizmov in kanalov za neposredno vključevanje CD v procese odločanja).

Vpliv civilne družbe na druga področja/sektorje – Vpliv civilne družbe na mladinske politike

Zaključki:

- MO na polju mladinske politike v SLO precej aktivne - aktivnost in tip aktivnosti pa je odvisen od tipa MO, ali gre za tiste z “dinamiko izvajanja” (aktivnosti izvajanja programov za mlade) ali tiste z “dinamiko zastopanja” (aktivnosti zastopanja interesov mladinskega NVO sektorja in mladine).
- Aktivnosti povezane s financiranjem, kar je eden od predpogojev za enakopravnost v pogovorih z državo (argumenti, mobilizacija)
- problem dileme o kritičnosti organizacij, ki se obsežnejše financirajo s strani države
- Najbolj vplivni akterji tisti, ki imajo največjo sposobnost mobilizacije in/ali dostopa do političnih odločevalcev
- Vpliv mednarodnih povezav je presenetljivo zanemarljiv (mednarodno povezovanje pomembno le za nabiranje sredstev na razpisih za MO “izvajalke”).